

ΑΠΟ ΤΟ ΘΡΥΛΟ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΤΗΣ ΩΡΙΑΣ

Από την πηγή ενός δημοτικού τραγουδιού. Το Άμοριον και η Σωζόπετρα. Ο αυτοκράτορ Θεόφιλος και ο Καλιφός των Αράβων. Βογιάνης ο προδότης, Σφαγή και μαρτύρια χριστιανών. Ο Τουργομάνος ήρος Σατζίδ Βαθάλ και το θρυλικό Κάστρο. Άλωσις με στρατηγήμα. Ο Βαθάλ και η άρκα βασιλοπούλα Ναρσού, κ.τ.λ. κ.τ.λ.

Α παλιά, Μεσαιωνική φρονιάρα έχουν καθένα την ιστορία του, που διακονείται στους θρύλους και στα τραγούδια του Έλληνικού λαού. Υπάρχουν λοιπόν θρύλοι έρωτικά, τραγούδια αγάπης και αιματος γύρω από το Αρακοντοκαστρο, το Έρωτοκαστρο, το Αρσινόκαστρο και λοιπά κάστρα.

Από τα μεσαιωνικά φρονιάρα το πιο τραγουδιόμενο είναι το περίφημο Κ α σ τ ρ ο τ η ς Ω ρ ι α ς. Η ιστορία της αλώσεώς του φάλλεται σε διάφορα γλωσσικά ιδιώματα της Ελλάδος και της καθόλου της Ελλάδος, από την Τραπεζούντα ως στο Τσίνοβο, αλλά πάντοτε από ίδιο μέτρο και στον ίδιο μουναχό ήχο. Ίδιου λ. γ. πός το τραγουδούν

στην Κύθνο :

Σ' όλα τα κάστρα πήγα και σ' όλα τα βουνά σαν της Ωριάς το κάστρο δεν είδα πουθενά. Χρόνος δώδεκα το πολεμούσανε κι άλλους δεκατέσσαρους δεν το μπορούσανε

Ένα Τουρκί Τουρκάκι χήρα γίνικε μάρα φροθήκε.

— Άνοιξτε μου και μίνα της βασιόμου (ης)

γιατί είμαι γκαστρωμένη και στο μίνα μου. Σαν άνοιξη η πόρα, χίλιοι έμπηκανε, κι' όσο να καλονοιξη δεν μετριούντανε.

Περίεργη είνε επίσης η παραλλαγή της Τουρτζούτου, και για τη γλωσσική της μορφή.

Όσους κάστρους κι' αν είδα κι' αν ένγυριον σαν της Ωριάς τον κάστρον κάστρουσ ούν (έτονε).

Κι' ένας μικρός Τουρκίτης, ρωμιο- (γύρατος) αδράχιν και σποντύλιν παίρν' στα (χέρια του, κι' έγιν'τονε γυνίκα βαραμεινιο- (σα (") τον κάστρον τρουνηοίξει και μορο- (λογα.

— Άλλοι σ' έμει την μανθη, την (άλλόθενον, που θενά παιδοποιώ τον χεμιών' και- (ρόν!

Άνοιξον, καστροπόρτιν, πόρα του (γιαλοδ, άνοιξτε να εμπάινω, Τοτρκου διώ (χρονν με!

Μεσάνοιξεν ή πόρα, χίλιοι έμπη- (κανε και πρίν να καλονοιξη, μύρολι έμπη (κανε.

Άπό τό παραθύρι κόρη έκρέμετο οδδέ πέτραν έδωκεν κι' οδδέ μάραμον σ' παλληκαριού άγκάλην ψυχομαζυμεν.

Και τούτο άς περάσουμε από ιστορικό μέρος :

Το Κ α σ τ ρ ο τ η ς Ω ρ ι α ς είνε το Άμοριον, ή παναρχαία έπισκοπή πόλες της Μεγάλης Φρυγίας των Έλλήνων. Μνημονεύεται από το Στράβωνα καταλαμβάνει σπουδαία θέση στη Βυζαντινή ιστορία διά τας έναντιον της έναντιλημίας έπιθέσεις των Άρabiων. Μετά την άποκτηση της Καππαδοκίας, το Άμοριον έδωρεότο το τελευταίο προπύργιο της Έλληνικής Άσίας έναντιον του Μουσουλμανικού ζευμαρφου.

Στά 856 ο αυτοκράτορ Θεόφιλος, συνηζώντας τον πόλεμο έναντιον του Καλιφου των Άραβων Μουτασέμ ένκειρισε την πόλη Σωζόπετρα και φέρθηκε άπληγα στους αιχμαλώτους. Το κάστρο της Σωζόπετρας και ή σφαγή των γυναικολαίων τόσο έλάτρωσαν τους Άραβας, ώστε για πρώτη φορά οι πολεμικοί ποιητάι τους έθροσαν τον Άλλιχ και τον έπαν «Θ ε ο φ θ ο ν ε ρ ο δ κ α ι ά δ ι κ ο β»

Σε λίγον καιρό, ο Καλιφός Μουτασέμ έκηρυξε τον ίερό πόλεμο, έμάζεψε μεγάλο στρατό—έπλάνο από μισό έκατομμύριο—και έξεστράτεψε έναντιον του Θεοφίλου. Ως αντίκει-

μενικό σποκό του έβαλε το Άμόριο, που ήταν ή πόλις της γεννήσεώς του...

Ο Θεόφιλος είχε στο Άμοριον άρκετή φρονιάρα και άμυντικά μηχανήματα. Φοβούμενος όμως την Άραβική έπιδρομή έστειλε κρίσους στον Καλιφή και τον παρεζέλεσε ν' άποταβηχθή, έπισχόμενος ν' άτελειθεσθαι τους αιχμαλώτους και νά του πληρώσθη πλουσία δώρα. Άλλ' ο Μουτασέμ άπάντησε λέγοντα στον πρέσβη, άπέφραξε τό δώρα και περιέσχε την πόλη.

Η φρονιάρα του Άμοριου—του Κάστρου της Ωριάς—έχουσα έπί κεφαλής τον άντρωπό στρατάρχη Άετιο και δώδεκα στρατηγούς των ανατολικών επαρχιών, άντιστάθηκε γενναία. Έδωσανη χιλιάδες Άραβες σκοτώθηκαν γύρω από τα τείχη, και ο Καλιφός, άτελεισμένος, έτοιμαζότανε νά λύση την πολιορκία, όταν έξαφνα βοήθησε ο προδότης, Άνομιζόνταν Βογιάνης, ήταν χριστιανός ο άθλιος, και άνηκε στη φρονιάρα της πόλεως. Έγυαψε γράμμα στον Καλιφή και του έπρότεινε την παραδοσίον του φρονιου, άντι μεγάλης αμοιβής, έδωσε το γράμμα σ' ένα βέλος και τό έξεσφενδόσισε στο στρατώστρο του Καλιφου. Η συνεννόησης έπραχόσθη με τον ίδιο τρόπο και ή προδοσία συνετελέσθη. Την όσιμένη ώρα της νιχτός ο Βογιάνης άνοιξε μία μυστική πόρτα, οι Άραβες πηλκων μέσα, ένκειρισαν την πόλη και έβαλαν φωτιά και μαχαβή. Γράντα χιλιάδες άντρες έσάμηναν άνηλούς. Είκοσι χιλιάδες γυναικοπαδα όδηγήθηκαν πιά άνθρωποπατάρα, στα γαφίρια. Η φρίκη και ο θάνατος κλινοταν έπάνω στην άλωτη όρεια και πλουσία Έλληνική πόλη. Ο ιστοριογράφος Σάβας γράφει :

... Η άλωσις του Άμοριου συνεκίνησε την χριστιανικήν ένθρηνησην. Δι' ειδικόν τροπαριον αι εκκλησίαι ένθρηνησαν το μέγα δυστυχημα, και ή ύστερον θραμβεύουσα Ορθοδοξία ένθροισεν να πανηγυρίζεται έτησίως ή μνήμη των έν Άμοριω αιχμαλωτισθέντων. Μεταξύ των αιχμαλώτων τούτων ήσαν και οι δώδεκα στρατιωτικοί άρχοντες, εις 42 τον αριθμόν. Ουτό, άποφ έπί έτία όλα ένη έστεινασαν έν σκοτεινή φυλακή, άποφίαντες τις προς έξωμοσίαν προπάσεις του προδότη Βογιάνη, του έργάτου τούτου της άνομίας, έμειναν άκλόνητοι εις την χριστιανικήν πίστιν και γενναίως ύπέστησαν το μαρτύριον τη 6 Μαρτίου έπετειω ήμείρα της μέχρις ήμών έορταζομένης μνήμης των έν Άμοριω 42 μαρτύρων». Είς κατανοήσαν δε του τότε μεταξύ Άράβων και Έλλήνων μίσους άρκετί το γεγονός, ότι ένω ή Έλληνική Εκκλησία ούτως έτία την μνήμη των στρατηγών, οι έν τη αλλη του Μουτασέμ ποιητάι έξυβρίζαν τό έν τη άγχόνη κρεμάμενον λείψανον του Άετίου...

Στην Οθωμανική λαογραφία ύπάρχει μία σειρά θρύλων που αναφέρονται στα καστροθήματα ενός Τουρκομάνου ήρωα, του Σατζίδ Βαθάλ. Είνε μιιά έποποιία, στην όποιαν ή κτηνοδία άμιλλάται με την άσβηστη δίνα χριστιανικού αίματος. Ένας από τους θρύλους αυτούς αναφέρεται και στο Κάστρο της Ωριάς :

Για νά εκδικηθή το θάνατο του πατέρα του ο Σατζίδ Βαθάλ, διέτρεξε την Άσία, σφάζοντας καλόγηρους και όρατες βασιλοπούλες, παίνοτας φρονιάρα και σαν ληστές πίνοντας αίματα χριστιανών... Όταν έφτασε στη Φρυγία, έμαθε δε μέσα στο Κάστρο ύοσθε ο Βασιλιάς της χώρας Σεραβί με την πεντακόσηφη όχη του Βαουδ Ναρζά. Οι τραγουδιστάδες της έποχής έκείνης διεφίμζαν το άπαρο κάστρο και την όμορφιά της βασιλοπούλας. Ο Τουρκομάνος παλληκαριάς τό ήθελε και τό δώο, κι' επειδή ήξερε ότι δεν μπορούσε νά κεραισέ το Κάστρο της Ωριάς με τη βία, άπεφάσισε νά τό πάρη με την πανουργία.

Ντύθηκε λοιπόν με όρσα, μεταμορφώθηκε σε χριστιανό καλόγηρο και πήρε, τον άνήφορο, κατά το Κάστρο. Όταν ο Βαθάλ άνέθηκε στην κορυφή ενός λόφου διεκρίνε το Κάστρο, που τό μεντενία του άγγίλιαν τον ούρανό. Μπροστά στο Κάστρο άπλωνότανε

Ο Μουτασέμ άπάντησε άρητικά στον πρέσβη...

νον λείψανον του Άετίου...

(*) Διατρέχουσα το β α ρ ο μ η ν α της έγκυμοσύνης.

καταρρίψαν λειβάδι, στο οποίο καταστρώσαν στρατός του Βασιλιά της χώρας, από ξηη χιλιάδες άντρες. 'Ο άρχιστάτης Ταγανός φρουρούσε το Κάστρο. 'Όταν έλπισησε ο Σαρζίδ Βαθάλ, ο Ταγανός ήρθε σε προπάντησή του συνοδευόμενος από σαράντα καλοήρωους. Τόν έρωτήσαν ποιος είναι, και απάντησε :

— Είμαι ο μοναχός 'Ανάτολ, έμειλέτσα πολλά χρόνια τα ιερά βιβλία και έπαθα πολλά στη ζωή μου.

— Ηρώσεξε! Μήπως είσαι ο Βαθάλ, ο αίματωμένος; τού λέει ο Ταγανός.

Ο Σαρζίδ Βαθάλ κωμώθηκε τού θυμωμένου, άπήγγειλε μερικά ορητά τού Έδωγγέλιου και γύρισε για να φύγει, άλλ οι καλόηρωι τόν έρωτήσαν γι' έλεγαν στον άρχιστάτην :

— Άγ' ότου έχτιστηκε ή πόλις αυτή, τέτοιο άστέρι της Πίστης δέν μιάς έπισκεψήμε! Γιατί να τού μιλήσης τόσο παραά και να τού ληψήσης την αγαθή καρδιά του! :

Τότε ο Ταγανός έπεσε στα γόνατα, έζήτησε συζώφεια από τού Σαρζίδ Βαθάλ και μίλησαν μαζί στο Κάστρο.

Ός στα βάθια της νύχτας συζητούσαν μία πολλιά και διάφορα. Οι σαράντα καλόηρωι, νικημένοι από τη σοφία τού Σαρζίδ, τόν καλονύχτησαν μία να πάνε να κοιμηθούν.

Κατά τα μεσάνυχτα ο Σαρζίδ Βαθάλ σηκώθηκε σιγά-σιγά, μπαίνει στην κάμαρα και κόβει τού κεφάλι τού Ταγανού. Έπειτα σημάει έναν-έναν τους 40 καλόηρωους... Κατεβαίνει στην αράχη και φουτίζει έναν από τους δούλους που είναι ή κάμαρα της Ναρούς της Βασιλοπούλας, γιατί είχε μία βασιστή ενδησι να της πη.

— Ηες σε μένα τού μίσημα, κι' έχω θά της τού ήθεο, άπαντά ο δούλος.

— Ηλιούσις, τού είπε ο Σαρζίδ, άραζέει τού δοούλο από τού λαού, τόν πνίγει και τόν γρομίζει από τού μεντένια κάτω.

Συνεχίζοντας τού μεταμεσονύχτια κατορθώματά του ο Σαρζίδ Βαθάλ, περνά στοές και διαδρόμους, μπαίνει σε μία μεγάλη κάμαρα και βλέπει ένα θρόνο χρυσοσούφρου. Στο θρόνο βλέπει βαλκονίτην τη Ναρούς Βανού και κοιμώτανε. Στάθηκε για λίγο μαγεμένος. Τού προσώπο της Βασιλοπούλας έλασαι σάν τ' όλοημο φεγγάρι!...

Ο Τουρκομάνος ήρωας έπληρώσει κι' έβαλε τή χέρι τόν έπάνω της. Η Ναρούς ζήτησε τρομαγμένη κι' έκανε να φωνάξει, μ' έκείνος της είπε :

— Μή φωνάξης γιατί σε κοιμιστώξω! Είμαι ο Σαρζίδ Βαθάλ!

Η κόρη άρχισε να τρέμει. Ο Σαρζίδ της έυόλωσε τού στόμα μ' ένα μαντήλι, την έδωσε με σελήνη και την κατέβασε από τού τεύχου τού Κάστρου στον κάμπο. Έκει ήρθε ένα άλογο, καβάλλησε έπάνω με τή Βασιλοπούλα κι' έφερε σαν άστραλη. Και κανείς δέν ξανάειδε ούτε τού Σαρζίδ Βαθάλ, ούτε την πεντάμορφη Βασιλοπούλα.

ΤΟ ΔΙΗΓΗΜΑ ΜΑΣ

Ο ΜΟΥΣΤΑΦΑΣ

ΤΟΥ Α. DESTROYES

Στη Χάρθη είχε γνωρίσει ένα σούλο τόν τόν έλεγαν Μουσταφά. Ήταν ένα μικρόσωμο, δειλό και κουτσό ζώο. Τό δεξιό μάτι του έλασαι και τού άριστερό τού, τού ήταν βλαμμένο κι' αυτό, ένένπνε έναν άπε-όργατο ούκτο.

Τό σακάτιο αυτό ζώο τού είχε βρει μία νύχτα, σε μία άκρη τού δρόμου, ένας διαβάτης. 'Ο διαβάτης αυτός ήταν ένας άνθρωπος έρωγατικός πού είχε παραπει αυτή τη νύχτα και είχε μεθύσει.

Περγουσε λοιπόν από τού δρόμο, παραστατώντας και τρεκλίζοντας, όταν δέκερνε έξωαμα τόν πληγωμένο σούλο τού καθόνταν άκίνητος σε μία γωνιά. Παρασφρόμενος τότε από τη φωνική του συμπόνια, πήγε κοντά του, έπλινε την πληγή του και την έδεσε αλλά μ' ένα επί-δεσμο.

Ο σούλος τόν άφινε να τού κάνει ότι ήθελε, χωρίς να τοιμάη ο δούστιχος ούτε να γλήρη τού χέρι τού ανθρώπου τού τόν περιουόταν με τούση στογή. 'Ο έρωγάτης, άφου έδεσε τόν επίδεσμο, κοιτούλασε μία-δύο φορές, έκλεισε τά μάτια κι' άποκομώθηκε, ροχαλίζοντας, κα-τάχαμα στο χόμα άτ' τού πολυ μεθύσι του...

Την άλλη μέρα τού ζήτηνος, παραξενεύτηκε πολύ, βλέποντας τού σούλο νύχτη τού κεφάλι τού άκομωμένου στον ώμο του και να τόν κωτάη μ' ένα βλέμμα γε-μάτο ενόημοσύνη.

Θυμήθηκε όμως όπόσσο τή βροαδινή σκηνή, κι' έπειδή είχε ξεμυθώσει πειά, θέλησε να διώξη τού φτω-χό ζώο. Άλλά έκείνο έδειξε τέτοια λάπη για τήν άπάσχη του, όσπε τού Ροβέρτος—έτσι λεγόταν ο έρω-γατικός—τού κούδερνε φιλικά και τού κωτίσσε κοντά του.

Ο κούριος κι' ο σούλος ήσαν έτσι δύο χρόνια. Η άγάπη τού σούλου πρός τόν κούριό τού όλον αυτό τόν καιρό δέν ήταν καθόλου ένοχηρητική. Στεκνάν πάντα σ' άπόσταση από αυτόν και τόν κωτάζε στα μάτια, χωρίς να έπιχτή τις θέσεις του.

Πέρασαν έτσι άλλα δύο χρόνια, κι' έξαφνα ο σούλος έπεσε άρρωστος από μία αγίαρτηνη αρρώ-στεια. 'Ο Ροβέρτος, μη θέλοντας πειά να σκοτάση τόν άρρωστο σούλο με τά ίδια του τά χέρια, άποφά-σισε να τόν πνίξει!...

Περίμενε λοιπόν ένα βράδυ να σκοτεινάση, σαν και τότε πού είχε βρει τού Μουσταφά στο δρόμο, πήγε μαζί του και πήγανε στην προκυμαία. Η θά-λασσα ήταν φουσκωμένη, ο οίφανός χωρίς φεγγάδι, ο φθινοπομίνος άνεμος σφύριζε πένθημα και τά κό-μματα όμορφους άγιοειμένα στα μαρμάρα, ότου συν-τρίβονταν και σφουζών άσφουρος άφρούς. 'Ο Ροβέρ-τος έδεσε μία πέτρα στο λαίμο τού σούλου πού έτρειπε άτ' τόν πυρετό, τόν άραζε και τόν έρωίξε μέσα στο νερό.

Ο δούστιχος ο Μουσταφάς δέν άφρισε ούτε μία κραγή παρατόνου. Δέν άκούστηκε παραά μόνο ο ύπόχωρος κρότος τού σώματός του πού έπεξε στη θάλασσα.

Ο Ροβέρτος θέλησε τότε να σιγήη και να παρακολούθηση τού τέ-λος τού σούλου του. Έξαφνα όμως ο δυνατός άνεμος πού φουόισε, τού πήρε άτ' τού κεφάλι τού σούλου του—ένα σούφο κεντημένο από χέρι άγαρημένο— και τόν πέταξε μέσα στο νερό, πριν προφτάση να τόν κρατήση.

Έπειτα από τού περιστάτιο αυτό, ο Ροβέρτος γύρισε στο σπίτι του καταλυπημένος για τού χάσιμο τού σούλου τού μάλλον, παραά για τόν πνιγμό τού σούλου του. Στο σπίτι έφραγε κι' ύστερα πλάγιασε να κοιμηθί. Ούτρε περάσει έτσι ως μισή ώρα, όταν έξαφνα άκουσε ένα γραουνοσημα στην πόρτα. Πεταχτηκε τότε και πήγε ν' άνοξη. Στο κατώφλι, μόλις άνοιξε την πόρτα, είδε τού Μουσταφά!...

Ήταν άκομωτισμένος στον τοίχο, κωποτός στα δόντια του τού σούφο τού κού-ριου τού κι' έτρειπε άτ' τού κούριό και τόν πυρετό...

Τό θέημα ήταν σαρακιτικό!... Τό νερό έτρειπε άφρονο άτ' τού σό-μα τού φτωχό ζώου κι' έσταξε κατά γής, άνακατωμένο με άμα. 'Ο Ροβέρτος άγκάλιασε τότε άδωρομένως τόν πιστό τού Μουσταφά και πήρε άτ' τού στόμα τού τού σούφο του.

Τότε ο Μουσταφάς έρωίξε στον κούριό του μία τε-λευταία ματιά και έξαφνησε, στα πόδια του, άφου προώητερα άφησε μία ύπόχωρη κραγή. Νά ήταν τά-χα κραγή χραάς για τού άγκάλιασμα τού κούριου τού ή πόνου τήν έγκατάλειψη! Ποιός έξέρε!...

A. DESTROYES

ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ

Η ΧΡΗΣΙΣ ΤΗΣ ΦΑΝΕΛΛΑΣ

Η φανέλλα έχει την ιδιότητα να άπορροφά άμέσως τόν ιδρωτά και να διατηρή τού σώμα στην ίδια πάντοτε θερμοκρασία.

—'Ο έλαφρός έρεθισμός πού προκαλεί στην άρχή ή φανέλλα στην έπιδερμίδα είναι ήμενός και συντελεί στην καλή κυκλοφορία τού αί-ματος.

—Η φανέλλα είναι άριστο προφύλακτιο κατά τόν χειμώνα, τόν πού γίνεται αίτια τούσων άσθενειών.

—Η φανέλλες είναι άπαρατίτητες για τούς άσθενείς όργανισμούς, καθώς και για όσους έχουν πάθει από πνευμονία, πλερωτίδα, βρου-χίτιδα κλπ.

—Η χρήση της όμως από τούς υγιείς πρέπει ν' άποφεύγεται, γιατί έτσι αυτοί χάνουν ένα πολύτιμο προφύλακτιο μέσον πού ίσως άργότερα τούς χραισθήη.

—Με δύο λόγια ή φανέλλα είναι για τού στήθος ό,τι και τού κούριό για τόν πυρετό.

—'ΑΣ πούμε όμως και μερικά για τήν έτιμολογία της λέξεως «φανέλλα».

—'Ένας άλλος γιατρός παράγει τή λέξη από τού λατινικό «vanis», πού σημαίνει τού πρόγμα πού σε-κιάει. Ένας άλλος τήν έτιμολογεί άτ' τού έπίσης λα-τινικό «Palmineum» πού σημαίνει ένα είδος έρωίζουον πέλιου.

ΘΑΝΑΤΙΚΕΣ ΕΚΤΕΛΕΣΕΙΣ

Καθώς μαθαίνουμε άτ' τήν άλλοτε εκδιδομένη «Ε-φημερίδα τόν φίλακόν», κατά τού έτος 1886 έγιναν στην Έλλάδα 17 θανατικά εκτελέσεις, στα 1847 5, στα 1869 24, στα 1870 44, στα 1871 20 και στα 1872 14.

Έπίσης στο ίδιο διάστημα έπί 287 καταδικασμένων σε θάνατο χαρίστηκε ή ζωή σε 163.

ΟΙ ΚΛΗΡΙΚΟΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ

Τό ιερατικό προσωπιό της 'Αγίας Σοφίας, επί 'Ιουστινιανού άνηχετο σε χιλίους. 'Αργότερα, έπί 'Ηρακλείου, κατήλθε σε έξακοσίους, ως έξής: Πρε-σβύτεροι 80, διάκονοι 150, δικαίνουτες 40, ύποδιά-κονοι 70, άναγνώστα 160, ψάλτες 25 και θυρωροί 75.